

Uroczystości pogrzebowe
polskich więźniarek
rozstrzelanych przez Niemców
w KL Ravensbrück

Trauerfeier für polnische
weibliche Häftlinge,
die von den Deutschen
in KZ Ravensbrück
erschossen wurden

Fürstenberg/Havel
6/09/2022

Uroczystości pogrzebowe
polskich więźniarek rozstrzelanych
przez Niemców w KL Ravensbrück

Trauerfeier für polnische weibliche Häftlinge,
die von den Deutschen in KZ Ravensbrück
erschossen wurden

6/09/2022
Fürstenberg/Havel

W publikacji wykorzystano grafiki Marii Hiszpańskiej-Neumann
ze zbiorów Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej

In der Publikation werden Grafiken von Maria Hiszpańska-Neumann aus der Sammlung des
Archivs des Instituts für Nationales Gedenken verwendet.

Idziemy na śmierć dumnie i spokojne, ginimy za Ojczyznę i za jej wolność. Polska nam tego nie zapomni

-napisała tuż przed śmiercią Halina Krzemińska, rozstrzelana 13 kwietnia 1942 roku w KL Ravensbrück. Jej słowa stały się dla nas testamentem.

Przez niemiecki obóz koncentracyjny KL Ravensbrück przeszło ok. 40 tysięcy Polek. Wiele z nich zostało skazanych na karę śmierci. Ich ciała palono w krematorium znajdującym się w podziemiach cmentarnej kaplicy w Fürstenbergu lub krematorium na terenie obozu. Część prochów wrzucono do pobliskiego jeziora Schwedt, część pochowano w nieoznaczonych grobach.

W 2019 roku pracownicy Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN odnaleźli na cmentarzu w Fürstenbergu urny zawierające prochy i szczątki zamordowanych Polek. Zachowały się też aluminiowe plakietki i tabliczki szamotowe, na których zostały wybite dane ofiar: ich imiona, nazwiska, daty urodzin i śmierci, a nawet numery z listy krematoryjnej. Na ich podstawie zidentyfikowaliśmy 45 ofiar: Henrykę Dembowską z córką Małgorzatą, siostry Poborcówny – Irenę i Halinę, Zenonę Kierską, Krystynę Niemirycz i inne bohaterki naszej wolności.

Po 80 latach zamordowane w KL Ravensbrück kobiety zostały pochowane z honorami na cmentarzu komunalnym w Fürstenbergu.

Wir gehen stolz und gelassen in den Tod, wir sterben für unser Vaterland und für seine Freiheit. Polen wird uns das nicht vergessen,

schrieb Halina Krzemińska, die am 13. April 1942, kurz vor ihrem Tod, im Konzentrationslager Ravensbrück hingerichtet wurde. Ihre Worte sind für uns zu einem Zeugnis geworden.

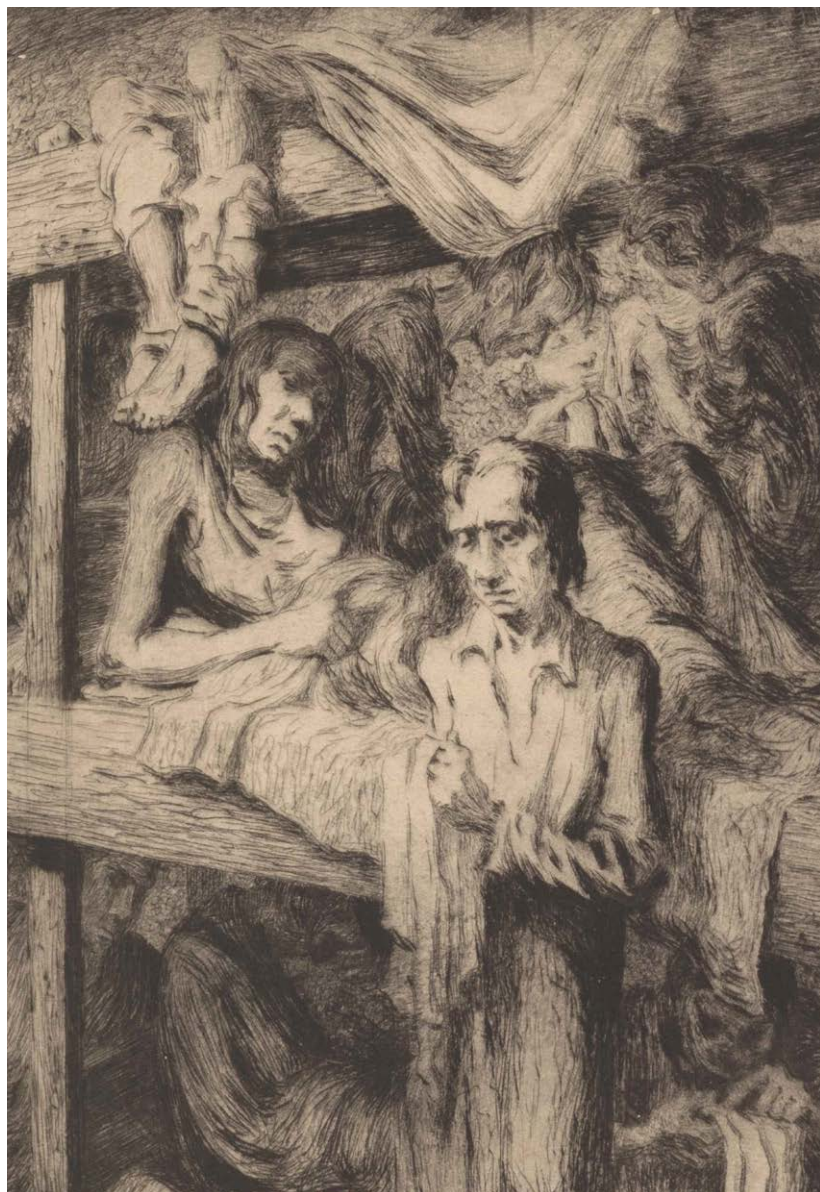
Rund 40.000 polnische Frauen durchliefen das deutsche Konzentrationslager Ravensbrück. Viele von ihnen wurden zum Tode verurteilt. Ihre Leichen wurden im Krematorium im Keller der Friedhofskapelle in Fürstenberg oder im Krematorium auf dem Lagergelände verbrannt. Ein Teil der Asche wurde in den nahe gelegenen Schwedter See gestreut, andere wurden in nicht gekennzeichneten Gräbern beigesetzt.

Im Jahr 2019 fanden Mitarbeiter des IPN-Büro für Forschungen und Identifikation Urnen mit der Asche und den sterblichen Überresten der ermordeten Polinnen auf dem Fürstenberger Friedhof. Ebenfalls sind erhalten geblieben Aluminiumplaketten und Schamottplatten, auf denen die Daten der Opfer eingeprägt wurden: ihre Namen, Nachnamen, Geburts- und Sterbedaten und sogar Nummern aus der Krematoriumsliste.

Alles, was von ihnen übrig blieb, waren winzige Knochensplitter, die wir mühsam herausholten. Auf dieser Grundlage haben wir 45 Opfer identifiziert: Henryka Dembowska mit ihrer Tochter Małgorzata, die Poborcówny-Schwestern - Irena und Halina, Zenona Kierska, Krystyna Niemirydz und andere Heldinnen unserer Freiheit.

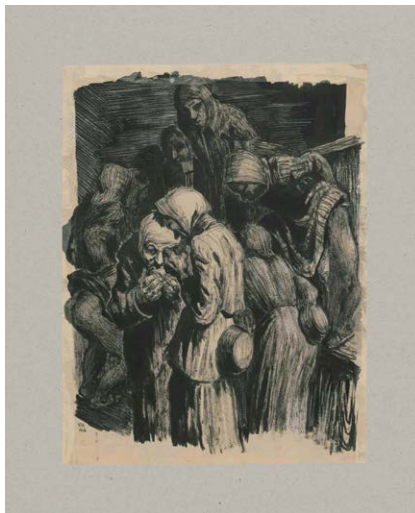
Nach 80 Jahren erhielten die im Konzentrationslager Ravensbrück ermordeten Frauen ein ehrenvolles Begräbnis auf dem Kommunalfriedhof Fürstenberg.

Polskie więźniarki
w KL Ravensbrück

Polnische Häftlinge
im KZ Ravensbrück

ZAMORDOWANE

04.05.1942

Godzisz Bronisława

z domu Kowalska, urodzona 07.02.1907 r. w Małomierzycach. Przybyła z transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10290.

Kasprowska Katarzyna

z domu Artwig, urodzona 03.05.1911 r. w Wólce Pętkowskiej. Przybyła z transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10182.

Plewa Marianna

z domu Woźniak, urodzona 31.05.1898 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim, córka Józefa i Józefy z Ungrów, żona Karola. Osierociła 3 córki: Józefę, Stanisławę i Zofię oraz syna Tadeusza, który zmarł 17.10.1942 r. w Starachowicach. Przybyła z transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10287.

Plewa Marianna

z domu Kowalska, urodzona 16.07.1916 r. w Adamowie. Przybyła z transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10285.

Tarasek lub Torasek Filipina

z domu Czakowska, urodzona 01.05.1906 r. lub 01.05.1907 r. w Chrzanowie. Przybyła z transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10184.

ZAMORDOWANE

10.07.1942

Falkowska Ewa

z domu Ziemińska, urodzona 14.02.1914 r. w Krakowie. Osierociła syna. Przybyła z transportem 31.05.1942 r. Brak numeru obozowego.

ERMORDET
am 04.05.1942

Godzisz Bronisława

Geburtsname: Kowalska, geb. am 07.02.1907 in Małomierzyce. Angekommen mit dem Transport am 10.04.1942, Häftlingsnummer 10290.

Kasprowska Katarzyna

Geburtsname: Artwig, geb. am 03.05.1911 in Wólka Pętowska. Angekommen mit dem Transport am 10.04.1942, Häftlingsnummer 10182.

Plewa Marianna,

Geburtsname: Woźniak, geb. am 31.05.1898 in Ostrowiec Świętokrzyski, Tochter von Józef und Józefa Geburtsname: Ungier, Frau von Karol. Sie hatte 3 Töchter: Józefa, Stanisława und Zofia und den Sohn Tadeusz, der am 17.10.1942 in Starachowice gestorben ist. Angekommen mit dem Transport am 10.04.1942, Häftlingsnummer 10287.

Plewa Marianna,

Geburtsname: Kowalska, geb. am 16.07.1916 in Adamów. Angekommen mit dem Transport am 10.04.1942, Häftlingsnummer 10285.

Tarasek oder Torasek Filipina Geburtsname: Czakowska

geb. am 01.05.1906 oder 01.05.1907 in Chrzanów. Angekommen mit dem Transport am 10.04.1942, Häftlingsnummer 10184.

ERMORDET
am 10.07.1942

Falkowska Ewa

Geburtsname: Ziemińska, geb. am 14.02.1914 in Krakau. Sie hat einen Sohn zurücklassen. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, keine Häftlingsnummer.

Jędrzejczyk Janina

urodzona 29.08.1887 r. w Warszawie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r. Brak numeru obozowego.

Kisielewska Kazimiera

z domu Kisielewska, urodzona 27.08.1899 r. w Warszawie, córka Witolda i Marii z Bobińskich, żona Henryka, miała sześciu synów. Na oczach najmłodszych dzieci, w tym ciężko chorego Juliusza została pobita i aresztowana 03.03.1941 r. w Mińsku Mazowieckim za kolportaż prasy niepodległościowej. Po brutalnym przesłuchaniu w Mińsku Mazowieckim przewieziona została do więzienia na Pawiaku w Warszawie. Przybyła do Ravensbrück z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7839.

Lenart lub Lenard Genowefa

urodzona 12.12.1911 r. w Piasecznie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., brak numeru obozowego.

Pacocha Helena

urodzona 23.02.1906 r. w Jeretowie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11447.

Wilanowska Maria

z domu Jarkiewicz, urodzona 06.01.1904 r. w Warszawie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11330.

ZAMORDOWANE

13.07.1942

Idzikowska Stanisława

urodzona 03.05.1919 r., Osadzona w lutym 1941 r. w więzieniu na Pawiaku w Warszawie. Miała przybyć transportem 23.09.1941 r. Brak numeru obozowego.

Jędrzejczyk Janina

geb. am 29.08.1887 in Warschau. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, keine Häftlingsnummer.

Kisielewska Kazimiera

Geburtsname: Kisielewska, geb. am 27.08.1899 in Warschau, Tochter von Witold und Maria Geburtsname: Bobiński, Frau von Henryk, Mutter von 6 Kinder. Vor den Augen ihrer jüngsten Kinder, darunter auch des schwerkranken Juliusz, wurde sie am 03.03.1941 in Mińsk Mazowiecki verprügelt und verhaftet, weil sie die Unabhängigkeitspresse verteilt hatte. Nach einem brutalen Verhör in Mińsk Mazowiecki wurde sie in das Pawiak-Gefängnis in Warschau gebracht. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7839.

Lenart oder Lenard Genowefa

geb. am 12.12.1911 in Piaseczno. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, keine Häftlingsnummer.

Pacocha Helena

geb. am 23.02.1906 in Jeretów. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11447.

Wilanowska Maria

Geburtsname: Jarkiewicz, geb. am 06.01.1904 in Warschau. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11330.

ERMORDET
am 13.07.1942

Idzikowska Stanisława

geb. am 03.05.1919. Im Februar 1941 wurde sie im Pawiak-Gefängnis in Warschau inhaftiert. Sie sollte mit dem Transport am 23.09.1941 ankommen. Keine Häftlingsnummer.

ZAMORDOWANE

16.07.1942

Czech Stanisława

urodzona 12.02.1918 r. w Warszawie. W konspiracji nosiła pseudonim „Kopciuszek”. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7752.

Kęszycka Józefa Małgorzata Maria

urodzona 07.03.1920 r. w Błociszewie, jedna z ośmiorga dzieci Daniela i Julii z Ponikiewskich. Jesienią 1939 r. jej rodzina została wysiedlona z majątku. Józefa zamieszkała w Warszawie u starszej siostry, dr med. Marii Zawadzkiej. Od października lub listopada 1939 r. pracowała w Tajnej Armii Polskiej, redagowała i kolportowała pismo „Znak”, pracowała w drukarni przy ul. Narbutta. Po wyspie Tajnej Armii Polskiej obie siostry zamieszkały w Komorowie. Aresztowana w listopadzie 1940 r., osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7745. W obozie koncentracyjnym brała udział w konspiracji ZWZ/AK – przenosiła informacje na zewnątrz i zbierała informacje od jeńców francuskich.

Niemirydz Krystyna

urodzona 01.06.1920 r. w Łowiczu; córka Mieczysława, handlowca, i Natalii z Gerlachów. W czasie okupacji zatrudniona w kawiarni „Moja Małeńka” na Nowym Świecie w Warszawie. W konspiracji pracowała jako kolporterka. Została zatrzymana w styczniu 1941 r. i osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., brak numeru obozowego.

Czech Stanisława

geb. am 12.02.1918 in Warschau. Im Untergrund wurde sie "Aschenputtel" genannt. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7752.

Kęszycka Józefa Małgorzata Maria

geb. am 07.03.1920 in Błociszewo, Tochter von Daniel und Julia Geburtsname: Ponikiewski, eines ihrer acht Kinder. Tochter des Eigentümers des Anwesens Błociszewo in Poznańskie Woiwodschaft. Im Herbst 1939 wurde ihre Familie von Poznańskie Woiwodschaft vertrieben. Józefa ließ sich bei ihrer älteren Schwester, Dr. Maria Zawadzka, in Warschau nieder. Ab Oktober oder November arbeitete sie in der polnischen Geheimarmee, redigierte und vertrieb die Zeitschrift "Znak", arbeitete in einer Druckerei an der Narbutta-Straße. Nach Auffliegen der polnischen Geheimarmee zogen beide Schwestern in Komorów ein. Józefa wurde im November 1940 verhaftet und befand sich in Pawiak Gefängnis. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941 mit einem Transport, Häftlingsnummer 7745. Im Konzentrationslager nahm sie an der ZWZ-AK [„Verband für den bewaffneten Kampf-polnische Heimatarmee“] Verschwörung teil - sie gab Informationen nach draußen weiter und sammelte Informationen von französischen Häftlingen.

Niemiryecz Krystyna

geb. am 01.06.1920 in Łowicz; Tochter von Mieczysław, Geschäftsmann, und Natalia Geburtsname: Gerlach. Während der Besetzung war sie im Café "Moja Maleńka" in Nowy Świat Straße beschäftigt. Sie war eine Untergrund-Presseverteilerin, die im Januar 1941 verhaftet und ins Pawiak Gefängnis gebracht wurde. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, keine Häftlingsnummer.

Paluszek Józefa

urodzona 06.07.1916 r. w Lublinie. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7877.

ZAMORDOWANE

10.08.1942 r.

Próchniak Feliksa

urodzona 27.05.1906 r., zamieszkała prawdopodobnie w Chełmie. W konspiracji była kolporterką pisma „Polska żyje!” Komendy Obrońców Polski. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7931.

Rozwałko Aniela

z domu Próchniak, urodzona 16.09.1912 r. w Chrzążowie, (gmina i parafia Końskowola), córka Walentego i Marianny z Kruków. Jej mąż Władysław Rozwałko został aresztowany, a następnie osadzony 30.07.1941 r. w KL Auschwitz, gdzie zmarł 22.04.1942 r. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7930.

ZAMORDOWANE

07.09.1942

Bogut Janina

urodzona 25.10.1919 r. w Koszowie Dolnym, córka Adama i Katarzyny z Wielgusów. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11304.

Gruza Marianna

z domu Mańkowska, urodzona 16.07.1896 r. w Anielowie. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11318.

Paluszek Józefa

geb. am 06.07.1916 in Lublin. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7877.

ERMORDET
am 10.08.1942

Próchniak Feliksa

geb. am 27.05.1906, wohnhaft wahrscheinlich in Chełm, Verteilerin der Zeitschrift "Polska żyje!" von Komenda Obrońców Polski [Polnisches Verteidigerkommando]. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7931.

Rozwałko Aniela

geb. am 16.09.1912 in Chrząchów, Gemeinde und Pfarrerei Końskowola, Geburtsname: Próchniak, Tochter von Walenty und Marianna Kruk. Ihr Ehemann Władysław Rozwałko wurde verhaftet und am 30.07.1941 anschließend in Auschwitz inhaftiert, wo er am 22.04.1942 starb. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7930.

ERMORDET
am 07.09.1942

Bogut Janina

geb. am 25.10.1919 in Kosarzew Dolny, Pfarrerei Bychawa, Tochter von Adam und Katarzyna Wielgus. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11304.

Gruza Marianna

Geburtsname: Mańkowska, geb. am 16.07.1896 in Anielów. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11318.

Grzesiak Zofia

urodzona 28.10.1903 r. w Bilzocinie. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7880.

Gziut Zenobia

z domu Mackiewicz, urodzona 12.09.1912 r., żona Stefana, zamieszkała w Juliopolu. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7876.

Majcher Józefa

z domu Mysza lub Muszka, urodzona 20.02.1887 r. w Siemieniu, zamieszkała w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11277.

Paczkowska Zofia

urodzona 01.02.1906 r. w Turku. Brak numeru obozowego.

Potocka Maria

urodzona 02.02.1922 r. w Michałowce. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11283.

Szcześniak Helena

urodzona 17.09.1907 r. w Świerszczowie. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11293.

Szcześniak Luba

urodzona 27.10.1909 r. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11294.

Świec lub Świc albo Świć Leokadia

z domu Iwanek, urodzona w 1886 r. w Berejowie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11292.

Wiktorska Anna

urodzona 24.12.1898 r., prawdopodobnie pochodziła z Lublina. Osadzona

Grzesiak Zofia

geb. am 28.10.1903 in Bilzocin. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7880.

Gziut Zenobia

Geburtsname: Mackiewicz, geb. am 12.09.1912, Frau von Stefan, wohnhaft in Juliopol. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7876.

Majcher Józefa

Geburtsname: Myszka oder Muszka, geb. am 20.02.1887 in Siemień, wohnhaft in Lublin. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11277

Paczkowska Zofia

geb. am 01.02.1906 in Turka. Keine Häftlingsnummer.

Potocka Maria

geb. am 02.02.1922 in Michałówka. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11283.

Szcześniak Helena

geb. am 17.09.1907 in Świerszczów. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11293.

Szcześniak Luba

geb. am 27.10.1909. Inhaftiert in Schloss Lublin. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11294.

Świec oder Świc oder Świć Leokadia

Geburtsname: Iwanek, geb. am 1886 in Berejów. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11292.

Wiktorska Anna

geb. am 24.12.1898, stammte aus Lublin. Inhaftiert in Lubliner Schloss.

w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7875.

Wójcik Józefa

z domu Dudek, urodzona w 1892 r. w Zdziłowicach. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11298.

Żywicka Feliksa

z domu Słotwińska, córka Władysława i Anieli Wąsał, urodzona w 1909 r. w Słotwinach, żona Antoniego. Osadzona w więzieniu na Zamku w Lublinie. Przybyła z transportem 31.05.1942 r., numer obozowy 11301.

ZAMORDOWANE

25.09.1942

Borkowska Janina

urodzona 05.05.1905 r. Członkini Związku Młodzieży Wiejskiej „Siew”, działaczka społeczna w powiecie grójeckim. Od 1940 r. działała w konspiracji w Warszawie jako łączniczka i kolporterka Batalionów Chłopskich oraz Stronnictwa Ludowego „Roch”. Aresztowana w marcu 1941 r. w jądłodajni przy Mokotowskiej 73, gdzie powielano komunikaty. Osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7586 lub 7526. W obozie zachorowała na gruźlicę.

Boska Jadwiga

z domu Mejer, primo voto Kuczborska, urodzona 17.07.1893 r. w Jedlni, córka Eugeniusza i Jadwigi z Deskurów. Do 1939 r. mieszkała w Kielcach, gdzie pracowała jako urzędniczka PKP. Aresztowana 19.04.1941 r. przy ul. Naruszewicza 19/5 w Warszawie, w mieszkaniu córki Haliny i zięcia kpt. WP Adama Jastrzębskiego (ps. „Korwin”, szef kolportażu BIP Ko-

Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7875.

Wójcik Józefa

Geburtsname: Dudek, geb. am 1892 in Zdziłowice,. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11298.

Żywicka Feliksa

Geburtsname: Słotwińska, geb. im Jahr 1909 in Słotwiny, Tochter von Władysław und Aniela Wąsał, Frau von Antoni. Inhaftiert in Lubliner Schloss. Angekommen mit dem Transport am 31.05.1942, Häftlingsnummer 11301.

ERMORDET
am 25.09.1942

Borkowska Janina

geb. am 05.05.1905, Mitglied des Landjugendverbands "Siew" [„Aussaat“], Sozialaktivistin im Landkreis Grójec. Seit 1940 im Untergrund in Warschau als Meldegängerin und Presseverteilerin für Bauernbataillonen und "Roch". Sie wurde im März 1941 im Restaurant an der Mokotowska-Straße 73 verhaftet, wo Meldungen kopiert wurden. Inhaftiert in Pawiak Gefängnis. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7586 oder 7526. In KL erkrankte sie an Tuberkulose.

Boska Jadwiga

Geburtsname: Mejer, erster Familienname: Kuczborska, geb. am 17.07.1893 in Jedlnia, Tochter von Eugeniusz und Jadwiga Geburtsname: Deskur. Bis 1939 wohnhaft in Kielce, Angestellte in PKP [Polnische Staatsbahnen]. Verhaftet am 19.04.1941 in Warschau an der Naruszewicza Straße 19/5 in der Wohnung ihrer Tochter Halina und des Schwiegersoh-

mendy Głównej Związku Walki Zbrojnej). W chwili aresztowania znaleziono przy niej 2 egzemplarze ulotek. Osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7845.

Dembowska Henryka

z domu Sokołowska, urodzona 22.04.1893 r. w Brześćcach nad Pilicą, córka Wojciecha Sokołowskiego i Stefanii z Bagniewskich. Matka pięciorga dzieci (m.in. biskupa Bronisława Dembowskiego oraz Piotra i Franciszka, uczestników Powstania Warszawskiego). W latach trzydziestych mieszkała z dziećmi w Międzychodzie. Była wielką społecniczką i patriotką. Od października 1939 r. w służbie Oddziału Łączności Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej. Aresztowana 15.05.1941 r. razem z córką Małgorzatą. Osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7855.

Dembowska Małgorzata

urodzona 26.02.1922 r. w Warszawie, córka Włodzimierza i Henryki z Sokołowskich. W konspiracji służyła jako łączniczka w Związku Walki Zbrojnej. Aresztowana z matką Henryką 15.05.1941 r., więziona na Pawiaku w celi dla małoletnich. Pomimo tortur nie wydała tajemnic konspiracyjnych. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7856.

Jachimowicz Stefania

urodzona 16.01.1913 r. w Burołonie, córka Wincentego i Anieli. Urzędniczka Związku Izb i Organizacji Rolniczych, inspektorka Kół Gospodyń Wiejskich. W konspiracji członkini organizacji „Raclawice”, kolporterka prasy Batalionów Chłopskich w Okręgu Warszawa, następnie w Związku Walki Zbrojnej w komórce „Wymiana”. Aresztowana w marcu 1941 r. w lokalu ZWZ przy ul. Mokotowskiej 73, gdzie powielano komunikaty, więziona na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7797.

nes Adam Jastrzębski (alias "Korwin", Leiter der Vertriebsabteilung BIP KG ZWZ [„Informations - und Propagandabüro Hauptsitz Verband für den bewaffneten Kampf“]). Zum Zeitpunkt der Verhaftung wurden 2 Exemplare der Flugblätter bei ihr gefunden. Inhaftiert in Pawiak Gefängnis. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7845.

Dembowska Henryka

Geburtsname: Sokołowska, geb. am 22.04.1893 in Brzeście am Pilica Landkreis Radom, Tochter von Wojciech Sokołowski und Stefania Geburtsname: Bagniewski, Mutter von 5 Kinder (u.a. Bischof Bronisław Dembowski und Piotr und Franciszek, Teilnehmer an Warschauer Aufstand). In den dreißiger Jahren lebte sie mit ihren Kindern in Międzychód. Sie war eine Sozialaktivistin und Patriotin. Ab Oktober 1939 arbeitete sie im Dienst der Meldeabteilung der KG ZWZ [„Hauptsitz Verband für den bewaffneten Kampf“]. Sie wurde am 15.05.1941 zusammen mit ihrer Tochter Małgorzata verhaftet und ins Pawiak Gefängnis gebracht. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7855.

Dembowska Małgorzata

geb. am 26.02.1922 in Warschau, Tochter von Włodzimierz und Henryka Geburtsname: Sokołowska. Im Untergrund die Meldegängerin von ZWZ [„Verband für den bewaffneten Kampf“]. Verhaftet mit ihrer Mutter Henryka am 15.05.1941, inhaftiert in einer Zelle für Minderjährige in Pawiak. Trotz der Folterungen hat sie die Geheimnisse des Untergrundes nicht preisgegeben. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7856.

Jachimowicz Stefania

geb. am 16.01.1913 in Burołon, Tochter von Wincenty und Aniela. Beamte von Związek Izb i Organizacji Rolniczych [Union der Kammern und Landwirtschaftsorganisationen], Inspektor der Frauenvereine. Im Untergrund war sie ein Mitglied der Organisation "Raclawice", eine Presseverteilerin in Bauernbataillone im Warschauer Bezirk, dann in der ZWZ [„Verband für den bewaffneten Kampf-polnische Heimatarmee“] in der Zelle "Wymiana" [„Austausch“]. Verhaftet im März 1941 in den Räumlichkeiten von ZWZ in der Mokotowska Straße 73, wo die Meldungen

Kierska Zenona

z domu Wołyńska, urodzona 09.07.1906 r., zam. w Warszawie. Żona zamordowanego w Katyniu podporucznika Witolda Kierskiego. W konspiracji działała od 1940 r. pod pseudonimem „Janka”, „Ruda Janka”. Była kolporterką prasy Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej. Aresztowana 28.03.1941 r. w Warszawie przy ul. Śniadeckich 18 m. 41, wraz z szefem, Adamem Jastrzębskim „Korwinem”, oraz łączniczką, Wandą Polakowską. Została osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7828. Pozostawiła córkę Wandę.

Polakowska Wanda

urodzona 23.04.1915 r. w Kielcach, gdzie ukończyła Gimnazjum im. Błogosławionej Kingi. W konspiracji służyła jako łączniczka kpt. Adama Jastrzębskiego ps. „Korwin” w dowództwie Okręgu Związku Walki Zbrojnej Kielce, nosiła pseudonimy „Jagienka”, „Julia”, „Jola”. W październiku 1940 r. przeszła do kolportażu w Warszawie. Aresztowana 28.03.1941 r. w Warszawie przy ul. Śniadeckich 18 m. 41, wraz z Zenoną Kierską i kapitanem Jastrzębskim. Więziona na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7811.

Ryglewicz lub Ryglowicz albo Rychlewicz Anna

ur. 19.01.1902 r. w Warszawie. Osadzona w więzieniu na Pawiaku. Przybyła z transportem 23.09.1941 r., numer obozowy 7825.

ZAMORDOWANE

27.07.1942 lub 27.09.1942

Prygiel Krystyna

ur. 25.12.1921 r. Brak numeru obozowego.

kopiert wurden, und ins Pawiak Gefängnis gebracht. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7797.

Kierska Zenona

Geburtsname: Wołyńska, geb. am 09.07.1906, wohnhaft in Warschau, Frau von Witold (Unterlieutenant der Reserve - hingerichtet in Katyń). Im Untergrund ab 1940 als Presseverteilerin in KG ZWZ-AK [„Hauptsitz Verband für den bewaffneten Kampf - Polnische Heimatarmee“] alias "Janka", "Ruda Janka", verhaftet am 28.03.1941 mit dem Vorgesetzten Adam Jastrzębski "Korwin" in der Śniadeckich Straße 18/41 und mit der Meldegängerin, Wanda Polakowska. Inhaftiert in Pawiak Gefängnis. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7828. Sie hat eine Tochter Wanda hinterlassen.

Polakowska Wanda

geb. am 23.04.1915 in Kielce, wo sie die Selige-Kinga-Mittelschule absolvierte. Im Untergrund eine Meldegängerin von Hauptmann Adam Jastrzębski alias "Korwin" im Kommando des Bezirks der ZWZ [„Verband für den bewaffneten Kampf"] Kielce, alias "Jagienka", "Julia", "Jola", im Oktober 1940 wurde sie als Presseverteilerin in Warschau versetzt. Verhaftet am 28.03.1941 in der Straße Śniadeckich 18-41 zusammen mit Zenona Kierska, inhaftiert in Pawiak Gefängnis. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7811.

Ryglewicz oder Ryglowicz oder Rychlewicz Anna

geb. am 19.01.1902 in Warschau. Häftling in Pawiak. Angekommen mit dem Transport am 23.09.1941, Häftlingsnummer 7825.

ERMORDET

am 27.07.1942 oder 27.09.1942

Prygiel Krystyna

geb. am 25.12.1921. Keine Häftlingsnummer.

ZAMORDOWANE

02.10.1942

Brodzik Marianna

z domu Dudziak, ur. 06.01.1888 r. w Harlenoz. Numer obozowy 11305.

Caban Bronisława Anastazja

siostra przyrodnia Janiny, urodzona 22.02.1922 r. w Spale, córka Stanisława Cabana, strażnika lasów państwowych. Służyła w Związku Walki Zbrojnej, działając w wywiadzie nosiła ps. „Mewa”, pracowała w kasynie oficerskim w Spale. Z siostrą i kuzynkami brała udział w wykradzeniu planów bunkrów, gdzie przechowywano amunicję. Aresztowana wraz z całą rodziną 13.10.1941 r. Przebywała kolejno w więzieniach w Radomiu, Łodzi oraz Piotrkowie Trybunalskim. Wywieziona transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10118. Ojciec zginął w KL Auschwitz.

Caban Janina

urodzona 15.10.1915 r. w Petersburgu, córka Stanisława i Wandy Caban, siostra przyrodnia Bronisławy. Służyła w Związku Walki Zbrojnej, działając w wywiadzie nosiła ps. „Pilica”. Tak jak siostra była zatrudniona w kasynie oficerskim w Spale. Wraz z nią i kuzynkami wzięła udział w akcji wykradzenia planów bunkrów, gdzie przechowywano amunicję. Aresztowana wraz z całą rodziną 13.10.1941 r. Przebywała kolejno w więzieniach w Radomiu, Łodzi i Piotrkowie Trybunalskim. Wywieziona transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10213. Ojciec zginął w KL Auschwitz.

Poborc Halina

urodzona 02.04.1921 r. w Warszawie, siostra Ireny, córka Leonarda (leśnika ze Spały, żołnierza Związku Walki Zbrojnej) i Teofili z Wójcików, harcerka. Żołnierz Inspektoratu Rejonu ZWZ Piotrków Trybunalski, nosiła ps. „Zorza”. Pracowała jako kelnerka w kasynie oficerskim w Spale, brała udział w wykradzeniu planów bunkrów, w których przechowywano amunicję. Aresztowana wraz z rodziną 13.10.1941 r. przebywała kolejno w więzieniach w Radomiu, Łodzi i Piotrkowie Trybunalskim.

Brodzik Marianna

Geburtsname: Dudziak, geb. am 06.01.1888 in Harlenoz., Häftlingsnummer 11305.

Caban Bronisława Anastazja

geb. am 22.02.1922 in Spała, Stiefschwester von Janina, Tochter von Stanisław Caban, Wächter von Staatswälder aus Spała. Sie diente in der ZWZ [„Verband für den bewaffneten Kampf“], tätig in Geheimdienst alias "Mewa" [„Möwe“] – angestellt im Offizierskasino in Spała. Sie nahm mit ihrer Schwester und ihren Cousins am Diebstahl der Pläne der Bunker teil, in denen die Munition gelagert wurde. Sie wurde am 13.10.1941 mit ihrer ganzen Familie verhaftet. Sie wurde nacheinander inhaftiert in: Radom - Łódź – Piotrków Trybunalski. Abtransportiert am 10.04.1942. Häftlingsnummer: 10118. Vater getötet in KL Auschwitz.

Caban Janina

geb. am 15.10.1915 in Petersburg, Tochter von Stanisław Caban, Wächter von Staatswälder aus Spała und Wanda, Stiefschwester Bronisława. Sie diente in ZWZ in Geheimdienst alias "Pilica" - angestellt im Offizierskasino in Spała. Sie nahm mit ihrer Schwester und ihren Cousins am Diebstahl der Pläne der Bunker teil, in denen die Munition gelagert wurde. Sie wurde am 13.10.1941 mit ihrer ganzen Familie verhaftet. Sie wurde nacheinander inhaftiert in: Radom – Łódź – Piotrków Trybunalski. Abtransportiert am 10.04.1942. Häftlingsnummer: 10213. Ihr Vater wurde in KL Auschwitz getötet.

Poborc Halina

geb. am 02.04.1921 in Warschau, die Schwester von Irena, Tochter von Leonard (Forstwirt aus Spała, Soldat von ZWZ) und Teofila Geburtsname: Wójcik, Pfadfinderin, Soldat von Inspektorat des Bezirks ZWZ [„Verband für den bewaffneten Kampf“] Piotrków Trybunalski alias "Zorza" [„Mor-

Wywieziona transportem 10.04.1942 r., numer obozowy: 10131. Ojciec zginął w KL Auschwitz.

Poborc Irena

urodzona 23.09.1918 r. w Skierniewicach, siostra Haliny, córka Leonarda (leśnika ze Spały, żołnierza Związku Walki Zbrojnej) i Teofili z Wójcików, harcerka. Żołnierz Inspektoratu Rejonu ZWZ Piotrków Trybunalski, nosiła ps. „Wrzos”. Była biuralistą w kasynie oficerskim w Spale, brała udział z siostrą i kuzynkami w wykradzeniu planów bunkrów, gdzie przechowywano amunicję. Aresztowana wraz z rodziną 13.10.1941 r. Przebywała kolejno w więzieniach w Radomiu, Łodzi oraz Piotrkowie Trybunalskim. Wywieziona transportem 10.04.1942 r., numer obozowy 10130. Ojciec zginął w KL Auschwitz.

genrot“]. Sie arbeitete als Kellnerin im Offizierskasino in Spala, nahm am Diebstahl der Pläne der Bunker teil, in denen die Munition gelagert wurde. Sie wurde am 13.10.1941 mit ihrer ganzen Familie verhaftet. Sie wurde nacheinander inhaftiert in: Radom – Łódź – Piotrków Trybunalski. Abtransportiert am 10.04.1942. Häftlingsnummer: 10131. Ihr Vater wurde in KZ Auschwitz getötet.

Poborc Irena

geb. am 23.09.1918 in Skierniewice, Schwester von Halina, Tochter von Leonard (Forstwirt aus Spala, Soldat von ZWZ [„Verband für den bewaffneten Kampf“]) und Teofila Geburtsname: Wójcik, Pfadfinderin. Soldat von Inspektorat des Bezirks ZWZ Piotrków Trybunalski alias „Wrzos“ [„Heidekraut“]. Sie im Büro des Offizierskasinos in Spala, nahm mit ihrer Schwester und ihren Cousins am Diebstahl der Pläne der Bunker teil, in denen die Munition gelagert wurde. Sie wurde am 13.10.1941 mit ihrer ganzen Familie verhaftet. Sie wurde nacheinander inhaftiert in: Radom - Łódź – Piotrków Trybunalski. Abtransportiert am 10.04.1942. Häftlingsnummer: 10130. Ihr Vater wurde in KZ Auschwitz getötet.

Aniela Rozwałko

Janina Borkowska

Bronisława Anastazja
Caban

Henryka Dembowska

Kazimiera Kisielewska

Józefa Kęszycka

Irena Poborc

Stefania Jachimowicz

Janina Caban

Stanisława Czech

Ewa Falkowska

Małgorzata Dembowska

Krystyna Niemirycz

Halina Poborc

Wanda Polakowska

Zenona Kierska

Ravensbrück oczami
ocalałej Polki

Ravensbrück durch
die Augen einer polnischen Überlebenden

Prace Marii Hiszpańskiej-Neumann
ze zbiorów Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

Die Werke von Maria Hiszpańska-Neumann
aus der Sammlung des Archivs des Instituts für Nationales Gedenken

Maria Hiszpańska-Neumann

Urodziła się 28 października 1917 r. w Warszawie jako najmłodsze z trojga dzieci Zofii Janiny z d. Kraków i Stanisława Feliksa Hiszpańskiego – właściciela znanej firmy szewskiej. W domu panowała patriotyczna atmosfera: ojciec należał do założycieli Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Kijowie, był członkiem pierwszego zarządu Związku Sokołów Polskich w zaborze rosyjskim, wraz z synami brał także udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

Maria ukończyła Gimnazjum Popielewskiej-Roszkowskiej. Od dziecka wykazywała zdolności plastyczne. Jej najstarszy brat Zdzisław był inżynierem, a średni, Stanisław, został malarzem. Rodzeństwo prawdopodobnie odziedziczyło talent po matce, która również była uzdolniona artystycznie.

W 1935 r. Maria Hiszpańska rozpoczęła naukę w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, gdzie studiowała m.in. u prof. Stanisława Ostoi-Chrostowskiego, Karola Tichego czy Wacława Waśkowskiego. Ukończyła ją w 1939 r., jednak nie zdążyła już obronić dyplomu przed rozpoczęciem II wojny światowej.

Jej wybuch szybko odcisnął piętno na rodzinie Hiszpańskich. 25 września 1939 r. zginął ojciec, Stanisław Feliks. Jeden z braci – Stanisław – trafił do oflagu, zaś drugi – Zdzisław – przez Węgry, Rumunię i Palestynę przedostał się do Anglii.

Maria natomiast wstąpiła w szeregi Związku Walki Zbrojnej. Za działalność konspiracyjną została aresztowana 19 czerwca 1941 r. Gestapo zabrało ją wraz z rodziną prof. Jana Józefa Siemieńskiego. Więziono ją w Radomiu i Pińczowie, a w kwietniu 1942 r. została przewieziona do obozu koncentracyjnego Ravensbrück, gdzie otrzymała numer 10219. W 1943 roku została przeniesiona do podobozu w Neubrandenburgu i skierowana do pracy w fabryce zbrojeniowej.

Największym pragnieniem Hiszpańskiej było stworzenie dokumentacji

Zdjęcie Marii Hiszpańskiej-Neumann ze zbiorów rodzinnych
Foto von Maria Hiszpańska-Neumann aus der Familiensammlung

Maria Hiszpańska-Neumann

Sie wurde am 28. Oktober 1917 in Warschau als jüngstes von drei Kindern von Zofia Janina Geburtsname Kraków und Stanisław Feliks Hiszpański - Inhaber einer bekannten Schuhmacherfirma - geboren. Zu Hause herrschte eine patriotische Atmosphäre: Ihr Vater war einer der Gründer des polnischen Turnvereins "Sokół" in Kiew und Mitglied des ersten Vorstands des Verbands der Polnischen Falken im russischen Teilungsgebiet; zusammen mit seinen Söhnen nahm er auch am polnisch-sowjetischen Krieg teil.

Maria absolvierte das Popielewska-Roszkowska Gymnasium. Von Kindheit an zeigte sie künstlerisches Talent. Ihr ältester Bruder Zdzisław war Ingenieur, und ihr mittlerer Bruder Stanisław wurde ebenfalls Maler. Die Geschwister haben ihr Talent wahrscheinlich von ihrer Mutter geerbt, die ebenfalls künstlerisch begabt war.

1935 schrieb sich Maria Hiszpańska an der Akademie der Schönen Künste in Warschau ein, wo sie u.a. bei den Professoren Stanisław Ostoi-Chrostowski, Karol Tiche und Waclaw Waśkowski studierte. Sie schloss ihr Studium 1939 ab, schaffte es aber nicht, ihr Diplom vor Ausbruch des Zweiten Weltkriegs zu verteidigen.

Der Kriegsausbruch hinterließ bald seine Spuren in der Familie Hiszpański. Am 25. September 1939 wurde der Vater, Stanisław Feliks, getötet. Einer der Brüder, Stanisław, wurde ins Offlag geschickt, während der andere, Zdzisław, über Ungarn, Rumänien und Palästina nach England gelangte.

Maria hingegen trat in die Reihen des Vereins für den Bewaffneten Kampf ein. Am 19. Juni 1941 wurde sie wegen konspirativer Aktivitäten verhaftet. Die Gestapo nahm sie zusammen mit der Familie von Professor Jan Józef Siemieński fest. Sie war in Radom und Pińczów inhaftiert und wurde im April 1942 in das Konzentrationslager Ravensbrück gebracht, wo sie die Nummer 10219 erhielt. 1943 wurde sie in ein Außenlager in Neubrandenburg verlegt und zur Arbeit in einer Rüstungsfabrik eingesetzt.

Der größte Wunsch von Hiszpańska war es, eine Dokumentation des Lagerlebens zu erstellen. Sie bemühte sich, die Realität so genau wie möglich wiederzugeben. Sie fertigte mehr als 400 Zeichnungen auf gefundenen Papier - und Kartonstücken an. Einige von ihnen wurden von anderen weiblichen Insassinnen im Wald vergraben, aber sie wurden nie gefunden. Es ist möglich, dass sie von unbekanntem Tätern gestohlen wurden.

życia obozowego. Dążyła do jak najwierniejszego odwzorowania rzeczywistości. Na znalezionych kawałkach papieru i tektury wykonała ponad 400 rysunków. Część z nich została zakopana w lesie przez inne współwięźniarki, ale nigdy nie udało się ich odnaleźć. Możliwe, że zostały wykradzione przez nieznaną sprawców. W 1944 r. dozorcynie znalazły ok. 200 rysunków jej autorstwa i spaliły. Odczłowieczone postacie strażników przypominały czarownice, przez co dozorcynie nazywały ją *Hexenzeichnerin*. Szkice stanowiły świadectwo niewolniczej pracy więźniarek i warunków panujących w obozie. Niestety, do Polski udało się przewieźć zaledwie kilkanaście prac.

W czasie pobytu w obozie Maria Hiszpańska nie ograniczała się jednak tylko do rysunku – aktywnie uczestniczyła w tajnym nauczaniu i wygłaszała pogadanki z zakresu historii sztuki. Samodzielnie nauczyła się też trzech języków: rosyjskiego, czeskiego i chorwackiego. Podczas ewakuacji obozu w 1945 r. udało jej się zbiec i w sierpniu tego samego roku wróciła do Warszawy.

Rodzinny dom przy ul. Narbutta 18 został zniszczony, dlatego wraz z matką zamieszkała u krewnych na Saskiej Kępie. Aby się utrzymać, projektowała kartki żywnościowe i herby miast, zaś nocami rysowała sceny z życia obozowego – był to jedyny znany jej sposób na uwolnienie się od straszliwych wspomnień.

Z czasem nawiązała kontakty z wydawnictwami (m.in. „Wiedza”, „Książka i Wiedza”), które powierzyły jej wykonanie okładek i ilustracji do licznych książek, zazwyczaj o tematyce średniowiecznej. Spod jej ręki wyszły rysunki do „Wielkiego testamentu” Villona, „Złotej legendy”, „Legendy o królu Arturze” czy cyklu „Sagi islandzkie”.

W 1948 r. poślubiła muzykologa Janusza Neumanna, brata swej obozowej koleżanki – Ragny. Wraz z nim zamieszkała na mokotowskim osiedlu WSM w małym i ciasnym mieszkaniu, które jednocześnie pełniło funkcję jej pracowni. Na prawdziwe atelier musiała czekać aż do 1961 roku. Maria i Janusz stanowili bardzo udane małżeństwo, doczekali się też dwójki dzieci.

Tworzyła rysunki, drzeworyty, akwaforty, z czasem zaczęła malować. Na własne potrzeby stworzyła technikę, jaką było łączenie gipsowego reliefu z mozaiką szklaną. W ten sposób wykonała monumentalny cykl „Zamordowane miasto” i inny, niestety zaginiony, „12 rycerzy św. Graala”.

Im Jahr 1944 fanden die Wärterinnen etwa 200 ihrer Zeichnungen und verbrannten sie. Die menschenentfremdeten Gestalten der weiblichen Wachen ähnelten Hexen, was sie dazu brachte, sie Hexenzeichnerin zu nennen. Die Skizzen zeugten von der Sklavenarbeit der weiblichen Häftlinge und den Bedingungen im Lager. Leider konnte nur ein Dutzend Werke nach Polen transportiert werden.

Während ihrer Zeit im Lager beschränkte sich Maria Hiszpańska jedoch nicht aufs Zeichnen - sie beteiligte sich aktiv am Geheimunterricht und hielt Vorträge über Kunstgeschichte. Sie lernte auch drei Sprachen bei: Russisch, Tschechisch und Kroatisch. Während der Evakuierung des Lagers im Jahr 1945 gelang ihr die Flucht und sie kehrte im August desselben Jahres nach Warschau zurück.

Das Haus der Familie in der Ul. Narbutta 18 wurde zerstört, so dass sie und ihre Mutter bei Verwandten in Saska Kępa unterkamen. Um ihren Lebensunterhalt zu bestreiten, entwarf sie Lebensmittelkarten und Stadtwappen, und nachts zeichnete sie Szenen aus dem Lagerleben - die einzige Möglichkeit, die sie kannte, um sich von den schrecklichen Erinnerungen zu befreien.

Im Laufe der Zeit kam sie in Kontakt mit Verlagen (z.B. "Wiedza", "Książka i Wiedza"), die sie mit Coverillustrationen für zahlreiche Bücher, meist zu mittelalterlichen Themen, beauftragten. Zeichnungen für Villons "Großes Testament", "Die Goldene Legende", "Die Legende von König Artus" oder die Serie "Isländische Sagas" stammen von ihr.

Im Jahr 1948 heiratete sie den Musikwissenschaftler Janusz Neumann, den Bruder ihrer Lagerfreundin Ragna. Mit ihm zog sie in eine kleine und beengte Wohnung in der Mokotów-Siedlung der Warschauer Wohnungsbaugesellschaft, die ihr auch als Atelier diente. Sie musste bis 1961 auf ein richtiges Atelier warten. Maria und Janusz waren ein sehr erfolgreiches Paar und hatten zwei Kinder.

Sie fertigte Zeichnungen, Holzschnitte und Radierungen an und begann mit der Zeit zu malen. Für ihre eigenen Zwecke entwickelte sie eine Technik, die eine Kombination aus Gipsrelief und Glasmosaik war. Auf diese Weise entstanden der monumentale Zyklus 'Ermordete Stadt' und ein weiterer, leider verschollener Zyklus, '12 Ritter des Heiligen Grals'.

Die Menschen standen immer im Mittelpunkt ihrer kreativen Interessen: Sie zeichnete gerne Standbetreiberinnen oder spielende Kinder. Von einer

W centrum jej twórczych zainteresowań zawsze byli ludzie: z upodobaniem rysowała straganiarki czy bawiące się dzieci. Z podróży do Egiptu, na którą wybrała się w 1960 r., przywozła ponad 2 kilogramy szkiców. Posłużyły jej one za podstawę dzieł opartych na motywach biblijnych – w nich również główną rolę odgrywały postaci Starego i Nowego Testamentu.

W latach 70. XX w. zajęła się tworzeniem dzieł sakralnych, stanowiących wyposażenie kaplic i kościołów. Prace jej autorstwa można podziwiać do dziś w Warszawie, Lublinie, Górze Kalwarii, Tarnowie, Pruszkowie, Piwnicznej, Zbylitowskiej Górze, a także poza Polską, np. w niemieckim Hübingen.

Przeszła długą drogę jako artystka i jako człowiek. Jako chrześcijanka dążyła do pojednania z Niemcami. W latach 60. XX w. Maria Hiszpańska-Neumann zdecydowała się na współpracę z wydawnictwami NRD. Wydanie „Tristana i Izoldy” Gottfrieda von Strassburga w języku niemieckim i z ilustracjami jej autorstwa zostało uznane za najpiękniejszą książkę 1961 roku.

Była rozpracowywana przez służby bezpieczeństwa w związku z podpisaniem petycji wyrażającej protest przeciwko nowelizacji Konstytucji PRL. Zmarła niespodziewanie 12 stycznia 1980 r. w wieku 63 lat.

Więcej informacji o tej wybitnej artystce można odnaleźć w wydanej przez IPN książce Wandy Kiedrzyńskiej „Ravensbrück – kobiecy obóz koncentracyjny”.

Nakładem wydawnictwa „Więź” w 2019 ukazała się też biografia autorstwa Marii Czarneckiej i Ewy Kiedio „Zostały mi słowa miłości. Maria Hiszpańska-Neumann: życie i twórczość”.

Tekst na podstawie biogramu Marii Hiszpańskiej-Neumann opracowanego przez Bognę Neumann i Andrzeja J. Szymańskiego.

Reise nach Ägypten im Jahr 1960 brachte sie mehr als zwei Kilogramm Skizzen mit zurück. Diese dienten als Grundlage für ihre auf biblischen Motiven basierenden Werke, in denen auch Figuren aus dem Alten und Neuen Testament eine zentrale Rolle spielten.

In den 1970er Jahren wandte sie sich der Schaffung sakraler Werke für die Ausstattung von Kapellen und Kirchen zu. Ihre Werke sind noch heute in Warschau, Lublin, Góra Kalwaria, Tarnów, Pruszków, Piwniczna, Zbylitowska Góra und auch außerhalb Polens zu bewundern, z.B. in Hübingen, Deutschland.

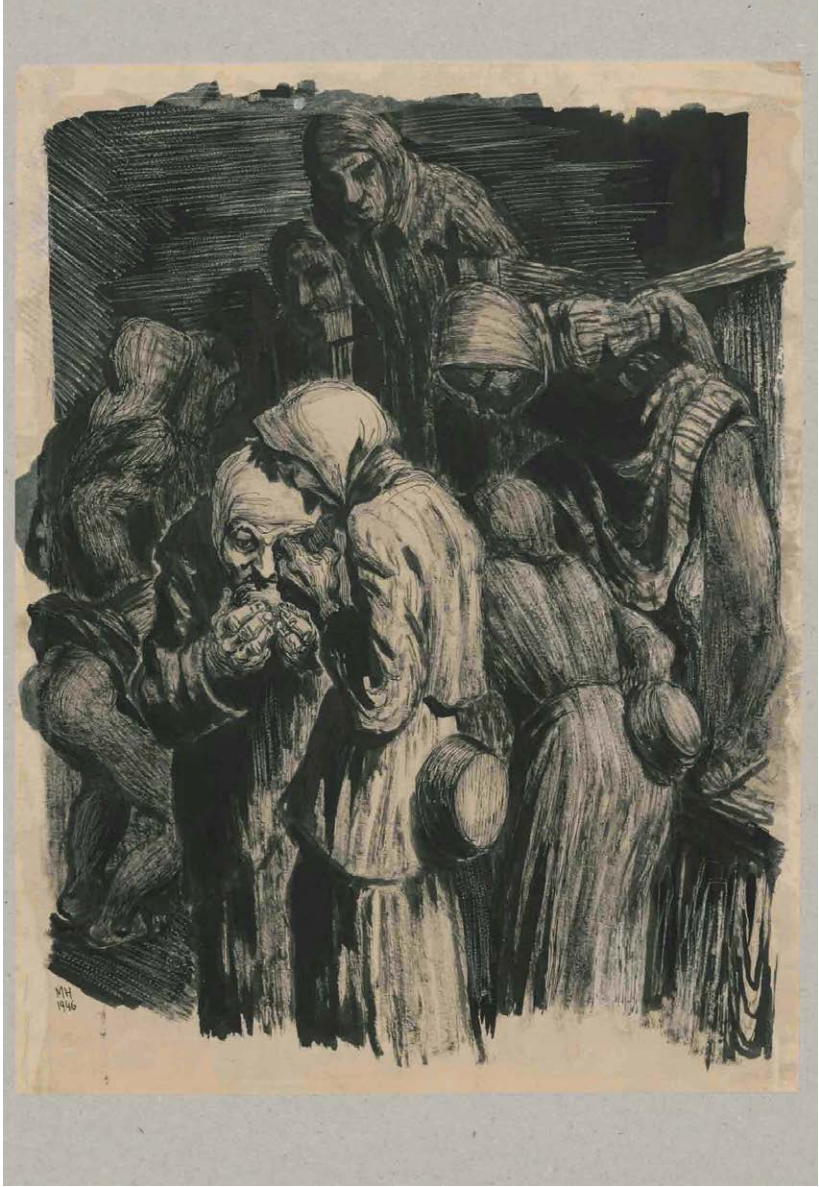
Sie hat einen langen Weg als Künstlerin und als Mensch zurückgelegt. Als Christin bemühte sie sich um die Versöhnung mit Deutschland. In den 1960er Jahren beschloss Maria Hiszpańska-Neumann, mit DDR-Verlagen zusammenzuarbeiten. Die Ausgabe von Gottfried von Strassburgs Tristan und Isolde in deutscher Sprache mit Illustrationen von ihr wurde zum schönsten Buch des Jahres 1961 gewählt.

Die Sicherheitsbehörden ermittelten gegen sie, weil sie eine Petition gegen die Änderung der Verfassung der Volksrepublik Polen unterzeichnet hatte. Sie starb unerwartet am 12. Januar 1980 im Alter von 63 Jahren.

Weitere Informationen über diese herausragende Künstlerin finden Sie in Wanda Kiedrzyńskas "Buch Ravensbrück - Konzentrationslager für Frauen", das vom Institut für Nationales Gedenken herausgegeben wurde. Der "Więź"-Verlag veröffentlichte 2019 auch eine Biographie von Maria Czarnecka und Ewa Kiedio mit dem Titel "Zostały mi słowa miłości: Maria Hiszpańska-Neumann : życie i twórczość".

Der Text basiert auf der Biographie von Maria Hiszpańska-Neumann, zusammengestellt von Bogna Neumann und Andrzej J. Szymański.

Przebieg uroczystości pogrzebowych
polskich więźniarek rozstrzelanych
przez Niemców w KL Ravensbrück

Der Ablauf von Trauerfeiern der durch
die Deutschen erschossenen polnischen Häftlinge
im KZ Ravensbrück

6/09/2022
Fürstenberg/Havel

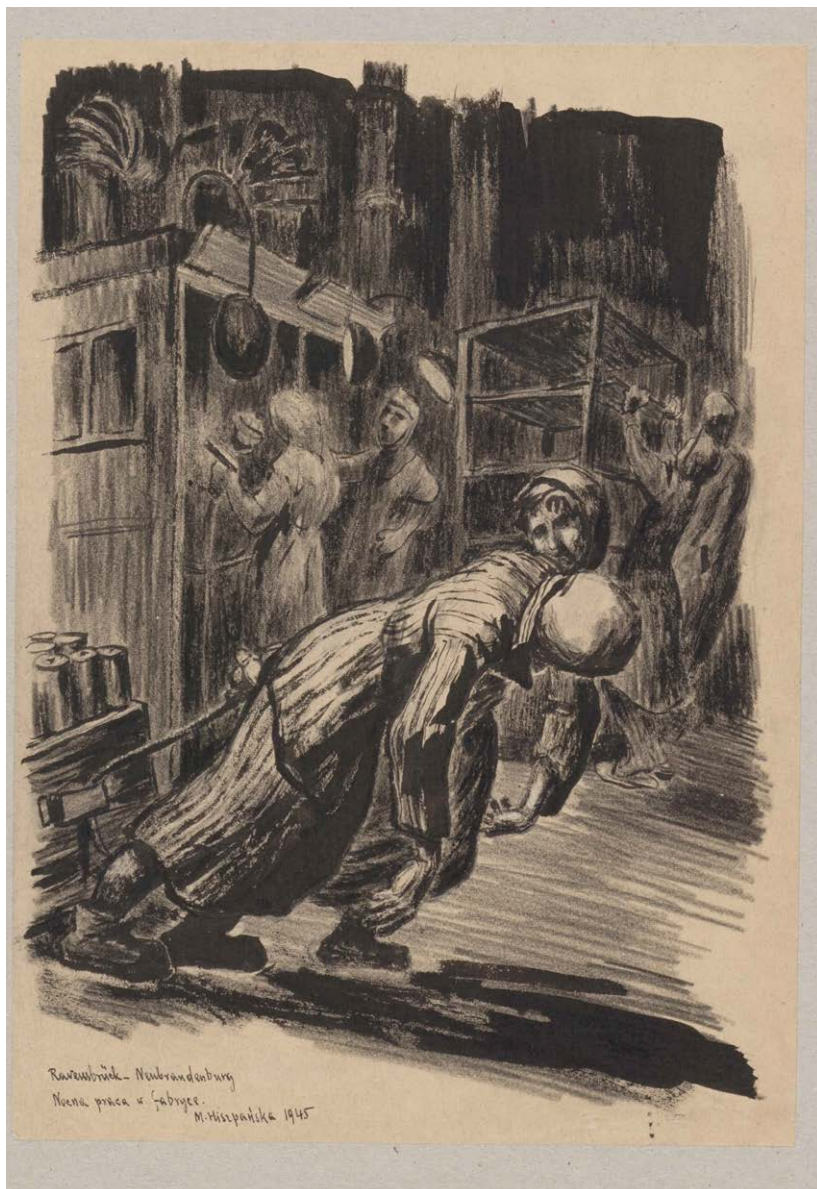

Program uroczystości

- 10:30 oficjalne przekazanie przez Instytut Pamięci Narodowej artefaktów odnalezionych w trakcie wykopalisk w 2019 r. do kolekcji Muzeum Ravensbrück
(Miejsce Pamięci Ravensbrück – Muzeum)
- 11:00 złożenie wieńca pod pomnikiem ofiar obozu przez delegacje (Miejsce Pamięci Ravensbrück – Muzeum)
- 12:00 msza święta polowa
(błonia za budynkiem straży pożarnej – Fürstenberg, Kreuzdamm 6A Str.)
- 13:30 przemarsz uczestników uroczystości pod bramę cmentarza
- 14:00 uroczysty pogrzeb z asystą Wojska Polskiego
(cmentarz w Fürstenberg/Havel, Kreuzdamm 6A Str.)
- 15:00 zakończenie uroczystości

Zeitplan für die Feierlichkeiten

- 10:30 offizielle Übergabe der bei den Ausgrabungen 2019 gefundenen Artefakte durch das Institut für Nationales Gedenken an die Sammlung des Museums Ravensbrück (Mahn - und Gedenkstätte Ravensbrück - Museum)
- 11:00 Kranzniederlegung am Denkmal für die Opfer des Lagers durch Delegationen (Mahn - und Gedenkstätte Ravensbrück - Museum)
- 12:00 Feldmesse im Namen der Opfer (die Wiese hinter dem Feuerwehrgebäude Fürstenberg, Kreuzdamm 6A Str.)
- 13:30 Übergang der Teilnehmer der Trauerfeier zum Friedhofstor und Aufstellung der Prozession (Wiese hinter der Feuerwache - Friedhofstor)
- 14:00 feierliche Bestattung der Asche der Opfer mit militärischer Begleitung (Friedhof in Fürstenberg/ Havel, Kreuzdamm 6A Str.)
- 15:00 Ende der Feierlichkeiten

Ravensbrück - Neu-Brandenburg
Nočná práca v Fabryce.
M. Hisspanik 1945

Modlitwa więźniarek KL Ravensbrück

„Święty Boże, Święty Mocny, Święty a Nieśmiertelny –
zmiłuj się nad nami...
Od powietrza, głodu, ognia i wojny – zachowaj nas Panie...
Od nagłej a niespodziewanej śmierci, kalectwa i wrażeń intryg –
wybaw nas Panie...
Z honorem przetrwać niewolę – dopomóż nam Panie,
Słabych i wątłych na duszy i ciele wspieraj, chorych uzdrawiaj –
prosimy cię Panie...
Jedność, męstwo i trzeźwa rozważa niechaj nas krzepią –
uczynź to Panie...
Serca i mózgi wrogów naszych oświeć – prosimy cię Panie...
Z zawieruchy wojennej, łagrów i więzień – wyprowadź nas Panie...
Sumienia nasze sprawiedliwością natchnij – prosimy cię Panie...
Niechaj krew niewinnych – rąk naszych nigdy nie splami,
spraw to o Panie...
Ale w gniewie słusznym ramię nasze wspieraj, dodaj sił i odwagi –
prosimy cię Panie...
Od walk bratobójczych i waśni domowej – uchronń nas Boże...
Przez Twe święte zmiłowanie pokój, wolność – powróć nam Panie,
Na ziemi Ojczystej, pod rodzinną strzechą lub pod gołym niebem
z najbliższymi – połącz nas Boże...
Do nowej twórczej pracy w zdrowiu i sile stanąć – dozwól nam Panie,
Ludziom dobrej woli, idącym drogą prawdy i miłości –
pobłogosław wielki Boże,
Ludziom grzesznym, którzy uznali swe winy – bądź miłości w Panie,
Tym, którzy noszą Twe święte imię w sercu, ale wciąż cierpią
za winy praocjów – przebacz sprawiedliwy Boże...
Duszom poległych i zmarłych za świętą sprawę niepodległej Ojczyzny –
racz przyświecać dobry Boże...

Gebet der weiblichen Häftlinge des KZ Ravensbrück

"Heiliger Gott, Heiliger Starker, Heiliger und Unsterblicher –
erbarme dich unser...
Vor Luft, Hunger, Feuer und Krieg – bewahre uns, Herr.
Von plötzlichem und unerwartetem Tod, Verletzungen
und feindlichen Intrigen, erlöse uns, Herr...
Standhaft die Gefangenschaft zu überstehen – hilf uns, Herr Unterstütze
die Schwachen und Gebrechlichen an Seele und Körper, heile
die Kranken – wir bitten Dich, Herr...
Einigkeit, Tapferkeit und Besonnenheit mögen uns stärken –
tu dies, Herr...
Öffne die Herzen und das Denken unserer Feinde –
wir bitten dich, Herr...
Aus den Wirren des Krieges, den Lagern und Gefängnissen –
führe uns , Herr...
Gebe uns ein reines Gewissen – wir bitten Dich, Herr...
Möge das Blut Unschuldiger unsere Hände niemals beflecken –
tu dies, Herr...
Aber im Zorn der Gerechtigkeit stütze unseren Arm, gebe uns Stärke
und Mut – wir bitten dich, Herr...
Vor brudermörderischen Kämpfen und Bürgerkrieg –
schütze uns, Gott...
Durch dein heiliges Erbarmen Frieden und Freiheit –
gib uns zurück, oh Herr,
Zuhause, am heimischen Herd oder unter offenem Himmel mit den
Nächsten – führe uns zusammen, Gott...
Zu neuen Taten in Gesundheit und Kraft, lass uns uns stellen, Herr,
Menschen guten Willens, die den Weg der Wahrheit und der Liebe
gehen – segne, großer Gott
Sünder, die ihre Fehler bereuen – erbarme dich ihrer, Herr, Denen, die

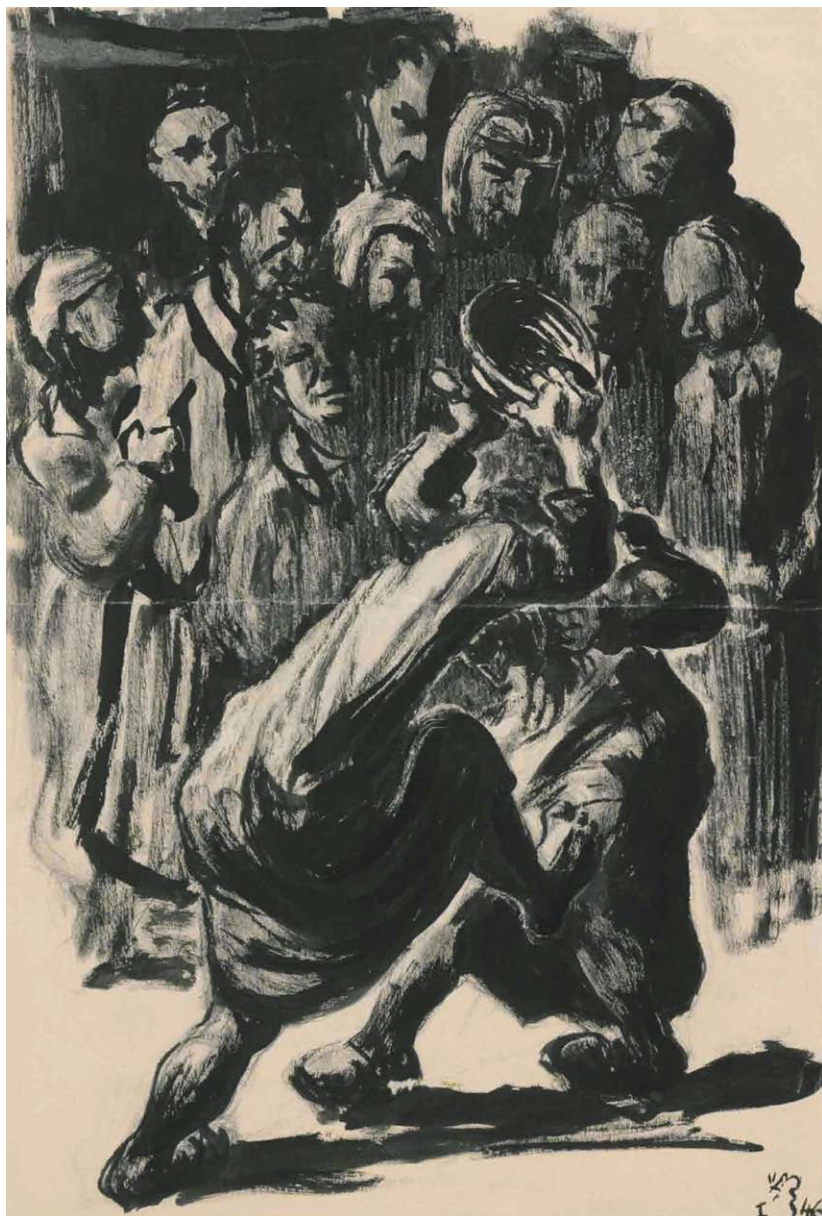
A jeśliś nam sądził śmierć rychłą, daj umrzeć
pożytecznie – prosimy cię Panie.
Ale Wszchemogący Boże w Trójcy zjednoczony – staw w wyroki swoje,
Abyśmy wyszli z labiryntu straszliwej ciemności niewoli
czynić światło prawdziwej wolności
My grzeszni Ciebie Boga prosimy – wysłuchaj nas Panie,
Jezu przepuść, Jezu wysłuchaj, Jezu, Synu Boga Prawdziwego
Otwórz nam Swe miłujące Serce jako żywą księgę, abyśmy
czytając, czerpali zeń moc i prawość dla dusz naszych.
Duchu Świąty. ześlij nam łaskę Swej mądrości, abyśmy
zawsze wiedzieli jak czynić mamy...
Maryjo, Matko Syna, któregoś zrodziła w natchnieniu Bożym,
Ale której łzy ludzkie i ziemskie cierpienie nie były obcymi –
przyczyn się za nami,
Wszyscy Święci i Święte, w których sercu
Iskra Boża rozgorzała tak silnie,
I żeście się stali podobnymi Chrystusowi – módlcie się za nami,
O Duchy wielkich naszych przodków, przekażcie tchnienie geniuszu
swego myśli i woli naszej,
Dusze drogich nam zmarłych – czuwajcie z nami,
Abyśmy idąc naprzód, nie popadli w stare grzechy i błędy nasze.
Amen”.

Litania ułożona przez Halinę Charaszewską-Brückman

deinen heiligen Namen im Herzen tragen, aber immer noch für die Sünden ihrer Vorfahren büßen – vergib, gerechter Gott...
Den Seelen der Gefallenen und Gestorbenen für die heilige Sache eines unabhängigen Vaterlandes – nimm sie auf, guter Gott...
Und wenn uns der baldige Tod von Dir vorherbestimmt ist, so soll er sinnvoll sein – wir bitten Dich, Herr.
Aber allmächtiger, dreifaltiger Gott – lege in Deinen Urteilen fest, dass wir aus dem Labyrinth der schrecklichen Finsternis der Knechtschaft herauskommen und das Licht der wahren Freiheit erblicken
Wir Sündige, bitten Dich, erhöre uns, oh Herr,
Jesus, verschone uns, Jesus, erhöre uns, Jesus, Gottes Sohn,
öffne uns dein liebendes Herz, dass wir darin lesen können und dadurch Kraft und Rechtschaffenheit für unsere Seelen schöpfen.
Heiliger Geist sende uns die Gnade Deiner Weisheit, damit wir immer wissen, was wir zu tun haben...
Maria, Mutter Gottes, den Du unbefleckt empfangen hast, und dem Tränen, menschliches und irdisches Leiden nicht fremd waren –
stell dich für uns ein,
Alle Heiligen, in deren Herzen Gottes Funke so stark entflammt ist, dass Ihr Christus ähnlich geworden seid – betet für uns,
O Geister unserer großen Vorfahren, inspiriert unser Denken und unseren Willen,
Seelen unserer geliebten Verstorbenen – wacht mit uns, dass wir voranschreitend nicht in unsere alten Sünden und Irrtümer verfallen.
Amen“.

Litanei verfasst von Halina Charaszewska-Brückman

Porządek Mszy Świętej

OBRZĘDY WSTĘPNE:

wejście kapłana ze śpiewem,
pozdrowienie ołtarza i wiernych,
akt pokuty z wyznaniem grzechów,
Kyrie eleison,
Gloria in excelsis Deo,
kolekta.

LITURGIA SŁOWA:

czytanie,
psalm,
Ewangelia,
homilia,
wyznanie wiary,
modlitwa powszechna.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA (OFIARY):

prefacja,
modlitwa eucharystyczna,
Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, Deus Sabaoth,
Pater noster,
Agnus Dei,
Komunia święta
wspólna modlitwa po Komunii świętej.

OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA:

pozdrowienie wiernych, błogosławieństwo i posłanie wiernych.

Die Ordnung der Heiligen Messe

EINFÜHRENDE RITEN

Einzug des Priesters mit Gesang,
Begrüßung des Altars und der Gläubigen,
Bußakt mit Bekenntnis der Sünden,
Kyrie Eleison
Gloria in excelsis deo
Tagesgebet;

LITURGIE DES WORTES:

Lesung,
Psalm,
Evangelium,
Predigt,
Glaubensbekenntnis,
Allgemeines Gebet;

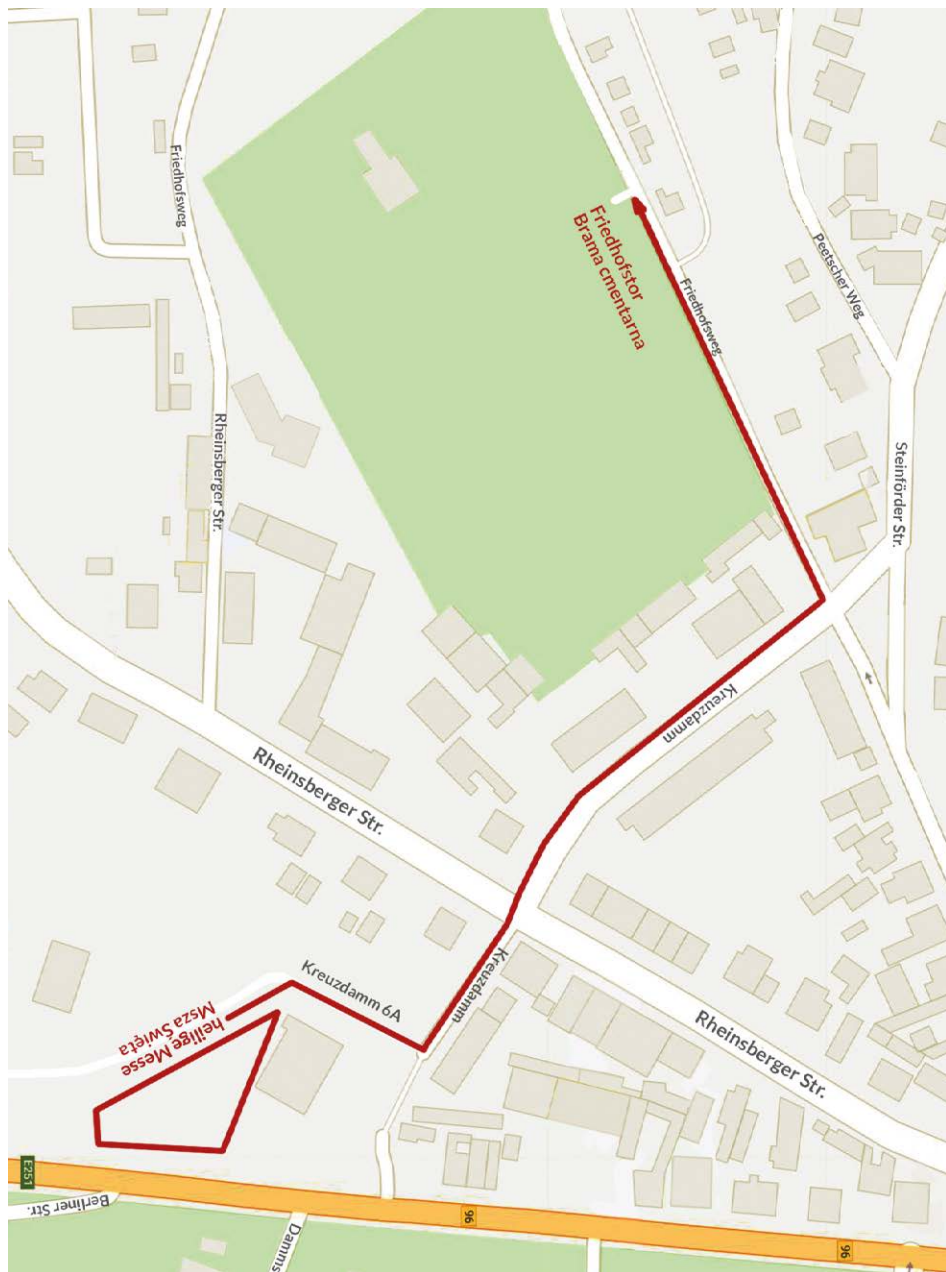
EUCCHARISTISCHE LITURGIE (OPFERUNG):

Präfation,
Eucharistisches Hochgebet,
Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, Deus Sabaoth,
Vaterunser,
Agnus Dei,
Kommunion,
Gemeinsames Gebet nach der Kommunion;

SCHLUSSRITEN:

Vermeldungen,
Begrüßung der Gläubigen, Segnung und Entlassung.

Mapa/Karte

sekretariat.ipn@ipn.gov.pl
ipn.gov.pl/en

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

